

TÜRKİYE ULUSAL HESAPLAR SİSTEMİ VE SORUNLARI

Mehmet Kula¹

Özet

Türkiye’de ulusal hesaplar, 2001 yılına kadar Birleşmiş Milletler Ulusal Hesaplar Sistemi (SNA), 2002 yılından itibaren Avrupa Ulusal Hesaplar Sisteminde (ESA) yer alan tanım, kavram ve sınıflamalara göre hesaplanmaktadır. Gerek SNA gerekse ESA’ya göre ulusal hesaplar sisteminin temelini Arz ve Kullanım tabloları oluşturur. Bu tablolar, yıllık ve dönemlik tüm makro ekonomik göstergelere ilişkin tutarlılığı sağlanmış istatistiksel verilerin üretilmesine olanak sağlarlar. Dönemlik Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH) hesapları, referans/baz yıl için hazırlanmış Arz ve Kullanım tablolarından elde edilen teknik katsayılar ve cari döneme ilişkin veriler kullanılarak hesaplanır.

Bu çalışmada amaç, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından Avrupa ESA’ya göre hazırlanan (i) ulusal hesaplar sistemini, (ii) veri revizyon politikasını, (iii) referans – baz yılları seçimini, (iv) dönemlik GSYH serisine veri altlığı oluşturan 2002 ve 2012 yıllarına ait Arz ve Kullanım tablolarını, (v) bu tablolardaki teknik katsayıları ve ayrıca (vi) Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri sonuçlarını karşılaştırmalı olarak irdelemektir. Çalışmada kullanılan veriler TÜİK web sayfasından alınmıştır.

JEL Kodları: E01, E02

Anahtar Kelimeler: Ulusal hesaplar sistemi, Arz ve Kullanım tabloları, referans-baz yılı, marj oranları, ihracat vergileri

---

¹ TÜİK Uzmanı, Emekli

Abstract

National accounts statistics in Turkey were calculated according to the definition, concepts and classifications of the United Nations' System of National Accounts (SNA) until 2001 and has been calculated by those of the European System of Accounts (ESA) since 2002. "Supply" and "Use" tables are an integral part of the system of national accounts according to both the SNA and ESA. These tables provide compatible and consistent statistical data for all annual and quarterly macro-economic indicators. The estimates of quarterly Gross Domestic Product (GDP) are calculated by using the technical coefficients obtained from the supply and use tables prepared for the reference/base year and the statistical data related to the current period.

This study aims to evaluate, in a comparative context, (i) the national accounts statistics prepared by the Turkish Statistical Institute (TurkStat) according to the European System of Accounts, (ii) data revision policy, (iii) the choice of reference/base years, (iv) the 2002 and 2012 Supply and Use Tables that form the basis for quarterly GDP data, (v) the technical coefficients obtained from these tables and (vi) the results of annual industry and services statistics. The data used in this study were taken from the website of the TurkStat.

JEL Codes: E01, E02

Keywords: System of national accounts, supply and use tables, reference-base year, margin ratios, taxes on exports.

1. Giriş

Ulusal Hesaplar Sistemi, uluslararası alanda kabul görmüş tanımlar, kavramlar, sınıflandırmalar ve muhasebe kuralları üzerine kurulu makro ekonomik hesapların, bilançoların ve tabloların anlamlı, tutarlı ve bütünleşmiş bir setinden oluşur. United Nations (2009, s.1).

Ulusal Hesaplar Sisteminin temelini Arz ve Kullanım tabloları oluşturur. United Nations (2018). Bu tablolar, hem tanım ve sınıflamalar arasında tutarlılık sağlayarak dönemlik gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYH) hesapları üzerinde, hem de uydu hesapları çerçevesinde birçok alt hesabın hazırlanmasına imkân verirler. Arz ve Kullanım tablolarından türetilen Girdi-Çıktı tabloları ise başta kalkınma planları ve genel denge çalışmaları olmak üzere birçok alanda kullanılır.

Arz ve Kullanım tablolarının hazırlandığı yıllar “referans veya baz yılı” olarak adlandırılır, dönemlik GSYH hesaplarında ve diğer makro-ekonomik göstergelerde kullanılan ağırlık ve teknik katsayılar bu tablolardan hesaplanır. Bu tablolar hazırlanırken tüm değişkenlere ilişkin veriler ayrıntılı soru kağıtları ile özel sektöre ait işyerlerinden anket yoluyla, devlet kurumlarına ait birimlerden ise idari kayıt bilgileri şeklinde derlenir.

TÜİK tarafından Avrupa Hesaplar Sistemi’ne göre hazırlanan ilk tablolar, 2002 Arz ve Kullanım Tablolarıdır ve bunları 2012 Arz ve Kullanım tabloları izlemiştir. Bu tablolardan elde edilen teknik katsayılar ile dönemlik GSYH hesaplarının referans/baz yılı değiştirilerek seride düzeltme yapılmıştır.

2. Ulusal Hesaplar Sistemine Genel Bakış

Ulusal Hesaplar Sisteminin temel amacı, ekonomideki birimler arasındaki sayısız işlemlerin ve bunların faaliyetlerinin akımlarını ve stoklarını kaydetmektir ve bütüncül, tutarlı bir hesaplama çatısı sunar. Bu sistem SNA olarak ilk kez 1953 yılında Birleşmiş Milletler İstatistik Komisyonu tarafından yayınlanmıştır. SNA 1953, 1968, 1993 ve 2008 yıllarında güncellenmiştir. SNA sisteminde, sanayi sınıflaması olarak “Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması (ISIC)”, ürün sınıflaması olarak “Merkezi Ürün Sınıflaması (CPC)” kullanılır. 1993 – 2007 yılları arasında ISIC Rev.3, ve CPC Rev.1, 2008 yılından sonra ise ISIC Rev.4 ve CPC Rev.2 sınıflamaları kullanılmaya başlanmıştır. United Nations (2008a) ve United Nations (2008b).

ESA ise, SNA 1968 temel alınarak ilk olarak 1970 yılında hazırlanmış, bunu 1995 ve 2010 yayınları izlemiştir. Eurostat, (2013). ESA, Avrupa Birliği (AB) içindeki koşullar ve veri ihtiyaçları üzerine odaklanmış, birçok sosyal ve

ekonomik istatistiklerde kullanılan tanım, kavram ve sınıflandırmalar uyumlaştırılmıştır. Birleşmiş Milletler ve Eurostat tarafından yayınlanan SNA 1993 ile ESA 1995 ve SNA 2008 ile ESA 2010 tam uyumludur.

Avrupa ulusal hesaplar sisteminde, sanayi sınıflaması olarak “Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sınıflaması (NACE)”, ürün sınıflaması olarak da “Avrupa Ekonomik Topluluğunda Faaliyetlere Göre Ürünlerin İstatistiki Sınıflaması (CPA)” kullanılır. 2002 – 2007 yılları arasında NACE Rev.1.1 ve CPA 2002, 2008 yılından sonra ise NACE Rev.2 ve CPA 2008 sınıflamaları kullanılmaya başlanmıştır. Eurostat (2008a) ve Eurostat (2008b).

2.1. Dönemlik ve Yıllık Ulusal Hesaplar

Dönemlik GSYH hesapları, referans yıl için hazırlanan Arz ve Kullanım tablolarından elde edilen teknik katsayılar, dönemlik anketler ve idari kayıtlardan "geçici kaydı" ile derlenen veriler kullanılarak hesaplanır. Bir ülke tarafından Arz ve Kullanım tabloları yıllık yerine beş yıllık aralıklarla hazırlanmıyorsa, bir sonraki tablolar yayınlanıncaya kadar dönemlik GSYH verileri “geçici” notu düşülerek yayınlanır.

Yıllık ulusal hesaplar ise işyerlerinden yıllık olarak anket yoluyla derlenen ve idari kayıtlarından alınan verilere göre hazırlanan Arz ve Kullanım tablolarına dayanır. SNA 2008 ve ESA 2010’da önerilen yöntem yıllık ve dönemlik hesapların birbirinden bağımsız olarak yürütülmesi, dört dönemin toplamının yıllık ulusal hesaplar olarak alınmaması şeklindedir.

2.1.1. Arz ve Kullanım Tabloları

ESA 2010’a göre Arz ve Kullanım tabloları cari ve bir önceki yılın fiyatlarıyla yıllık olarak hazırlanır. Bu tablolar Ulusal Hesaplar Sisteminin temelini oluşturur ve arz ve talebin bütünleştirilmesinde önemli role sahiptir. Bunlar ayrıca mal ve hizmet akımlarının değerlerinin fiyat ve hacim olarak ayrıştırılmasını sağlar. GSYH hesaplarının kesinleştirilmesi için en iyi araçlardır ve üretim, harcama ve gelir yoluyla hesaplanan GSYH’nin denkleğini sağlarlar.

Arz Tablosu: Sanayilere ve ürünlere göre yurtiçi üretimi ve ürünlere göre ithalatı gösterir. Sanayiler NACE, ürünler ise CPA’ye göre sınıflandırılır. Satırlarda ürünler, sütunlarda ise sanayiler yer alır. Satır ve sütun sayısı eşit kare matris veya dikdörtgen matris şeklinde hazırlanabilir. Köşegenlerdeki değerler sanayilerin birincil üretimini, diğerleri ise ikincil üretim gelirlerini gösterir. Arz tablosunda;

Yurtiçi Üretim + İthalat = Toplam Kaynakları gösterir.

Kullanım Tablosu: Sütunlar itibariyle sanayilerin üretim maliyetini gösterir ve bütün ara maliyetler alıcı fiyatlarıyla ölçülür. Katma Değer Vergisi

(KDV) alıcı fiyatlarına dahil edilir. Sanayilerin üretimleri temel fiyatlarla olup, Arz tablosundaki sanayi üretimlerine eşittir. Satırlar itibariyle her bir ürün veya ürün grubunun kullanım yerini gösterir.

Kullanım tablosu, ilk önce alıcı fiyatlarıyla hazırlanır ve dağıtıcı payları (ticaret ve taşıma marjları) ve ürün üzerindeki net vergi matrisi yardımıyla temel fiyatlarla tabloya dönüştürülür. Kullanım tablosundaki temel kural; toplam kaynaklar = toplam kullanımlardır. Arz ve Kullanım tablolarından elde edilen temel eşitlikler GSYH'nın üretim, harcama ve gelir tanımlarıdır.

Arz ve Kullanım tabloları, ulusal istatistik kurumları tarafından istatistiksel verilerin tutarlılığı için hazırlanır ve kurumsal sektör hesapları, fiyat endeksi ağırlıkları ve diğer sektörel hesaplarda temel teşkil ederler.

Ticaret ve Taşımacılık Marjları: Kullanım tablosundaki ara tüketim ve nihai talep unsurlarınca satın alınan mallar için ticaret ve taşımacılık sektörlerine yapılan ödemeleri gösterir. Ticaret ve taşımacılık marjları, ürünler itibariyle sektörel anketler ile derlenir. Buradan elde edilen üretici fiyatı, satış ve satın alış fiyatları yoluyla ortalama marj oranları hesaplanır.

Marj oranlarının hesaplanmasına ilişkin örnek, Tablo 1'de sunulmuştur. Bu tabloda yer alan M1 marj oranları ara tüketimde kullanılan marj oranlarını, M3 marj oranları ise hanehalkı tüketim harcamalarında kullanılan marj oranlarını ifade eder.

Tablo 1. Fiyat Analizi ve Marj çalışması

Ürünler	Fiyat Analizi			Marj Oranları		
	Üretici fiyatı	Toptan Fiyatı	Perakende Fiyatı	P2/P1	P3/P2	P3/P1
	P1	P2	P3	M1	M2	M3
A	100	117	123	1.17	1.05	1.23
B	115	123	138	1.07	1.12	1.20
C	120	135	142	1.13	1.05	1.18
D	112	130	147	1.16	1.13	1.31
E	121	134	138	1.11	1.03	1.14
Toplam	111	125	133	1.13	1.07	1.20

Üretim ve ithalat Üzerinden Alınan Vergiler: Bunlar, üretim ve ürün üzerinden alınan vergiler olarak ikiye ayrılır. Ürün üzerindeki vergiler, üretilen / işlem gören ve ithal edilen mal ve hizmetlerin her bir birimi için ödenen

vergilerdir. Üretim üzerindeki vergiler ise doğrudan bir ürünle değil, işyerlerinin sahip oldukları varlıklar nedeniyle ödedikleri vergilerdir.

Ürün üzerindeki sübvansiyonlar, üretilen ve ithal edilen mal ve hizmetlerin her bir birimi için ödenen sübvansiyonlardır. Ürün üzerindeki vergi ve sübvansiyonlar yardımıyla net vergi matrisi hazırlanır. Bu matrisde vergiler artı (+), sübvansiyonlar ise eksi (-) işaretlidir.

2.1.2. Girdi-Çıktı Tabloları

Girdi-Çıktı tablolarına ilişkin ilk çalışmalar Prof. Wassily Leontief'in 1936 yılında Amerikan ekonomisine ilişkin yaptığı çalışmalar ile başlar. Günümüzde ise hem teorik hem de uygulama açısından oldukça geliştirilmiştir.

Avrupa ESA'ya göre Girdi-Çıktı tabloları, sonu sıfır (0) ve beş (5) ile biten yıllarda (aynı zamanda makro ekonomik tüm göstergelerin baz yılı) hazırlanır. Girdi-Çıktı tabloları; Arz ve Kullanım tablolarından elde edilirler ve satır ve sütun sayısı eşit kare matris şeklindedir. Bu tablolar, sanayiden sanayiye ve üründen ürüne şeklinde hazırlanabilir.

a) Sanayiden sanayiye Girdi-Çıktı tabloları; örneğin vergi reformunun, mali politikaların ve para politikalarının etkileri gibi sanayi ile ilgili özel amaçlı çalışmalarda kullanılabilir.

b) Üründen ürüne Girdi-Çıktı tabloları ise aynı türden üretim gruplarıyla ilgili verimlilik, maliyet, istihdam, enerji ve çevre politikaları etkilerini araştıran gibi çalışmalarda kullanılabilir.

3. Ulusal Hesaplar Revizyon Politikası

Revizyon, verilerin kalitesini ve doğruluğunu arttırmak amacıyla veri üretim sürecini düzenlemek, tahmindeki hataların boyutunu belirlemek ve kullanıcıların güvenini arttırmak için yapılan çalışmalardır. Eurostat (2019). İstatistiksel verinin neden revize edildiğine ilişkin bilginin kullanıcılar ile paylaşılması şeffaflığı artırır. Revizyonun başlıca nedenleri şunlardır:

- i) Cevaplayıcı birimin beyanındaki değişim,
- ii) Eşleştirme sorunları (dönemlik veri toplamları ile yıllık veriler farklı ise dönemlik veri revize edilir),
- iii) Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış verideki değişim,
- iv) Kaynak verideki değişim,
- v) Tanım, kavram ve sınıflama değişiklikleri,
- vi) Baz yılı değişiklikleri (ağırlıklandırma sisteminde değişiklik var ise),

vii) Yöntem, uygulama ve soru yapısındaki değişiklikler,

viii) Yasal değişiklikler (idari bölünüş farklılaşması var ise).

Üretilen istatistiklerde revizyon, **rutin** ve **ana** revizyonlar olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilir.

Rutin revizyonlar: Eşleştirme, geç gelen veri, kaynak verideki değişim nedeniyle yapılan güncellemeleri kapsar.

Ana revizyonlar: Baz yılı değişiklikleri, sınıflama değişiklikleri, tasarım ve yöntem değişiklikleri ile yasal düzenlemelerden kaynaklanan güncellemeleri ifade eder. ESA'ya göre sonu sıfır (0) ve beş (5) ile biten yıllarda Arz ve Kullanım tabloları hazırlanır ve başta dönemlik GSYH hesapları olmak üzere tüm makro ekonomik göstergelerin baz yılı değiştirilir. Örneğin, Arz ve Kullanım tabloları 2010 yılı için hazırlanmış ise yıllık ve dönemlik hesaplar için baz yılı 2010, tablolar 2015 yılı için hazırlanmış ise baz yılı 2015'dir.

3.1. Dönemsel Hesaplar Revizyon Politikası

ESA'ya göre dönemsel hesaplar rutin revizyona tabiidir. Verinin geç gelmesi, kaynak verideki değişim ve eşleştirme nedenleriyle revizyon üçer aylık dönemler itibarıyla yapılır. Yıllık ve dönemlik ulusal hesaplar üretim, harcama ve gelir yoluyla ayrı ayrı hesaplanır ve dönemlik veriler yıllık ulusal Arz ve Kullanım tabloları sonuçlarına göre revize edilir.

Dönem bitiminden ortalama 45 gün sonrasında ön tahmin, 65-75 gün aralığında ise dönem tahmini yayınlanır. Ülkelere göre bir-iki günlük farklılık olmakla birlikte, ön tahmin ve dönemsel tahmin tarihleri aşağıdaki Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. AB Ülkelerinde Dönemsel GSYH Yayınlanma Takvimi ve Tarihleri

	Veri Yayınlanma Takvimi		Veri Yayınlanma Tarihleri	
	Ön Tahmin	Tahmin	Ön Tahmin	Tahmin
4. Dönem (Q4) ^(*)	t + 45 gün	t + 70 gün	12 Şubat	08 Mart
1. Dönem (Q1)	t + 45 gün	t + 70 gün	29 Nisan	07 Haziran
2. Dönem (Q2)	t + 45 gün	t + 70 gün	29 Temmuz	06 Eylül
3. Dönem (Q3)	t + 45 gün	t + 70 gün	31 Ekim	06 Aralık

^(*) Bir sonraki yıl

ESA'ya göre yıllık ve dönemlik GSYH hesapları ayrı ayrı gerçekleştirilmeli, dört döneme ait toplamlar yıllık hesaplar olarak gösterilmemelidir.

TÜİK'in dönemlik GSYH hesaplarına ilişkin veri yayınlama takvimi ve revizyon politikası mevcuttur.

3.2. Yıllık Ulusal Hesaplar Revizyon Politikası

Yıllık ulusal hesapların revizyon politikası cari ve bir önceki yılın fiyatlarıyla yıllık olarak hazırlanan Arz ve Kullanım tablolarına dayanır. Tabloların veri kaynağını, yıllık olarak derlenen yapısal iş istatistikleri, bitkisel üretim ve hayvancılık, mali kuruluşlar ile kamu kurum ve kuruluşlarına ait idari kayıt bilgileri oluşturur. Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde yıllık ulusal hesapların tahmin dönemlerine göre revizyon takvimi Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3. AB ülkelerinde Yıllık Ulusal Hesaplar Revizyon Takvimi ve Tablo Boyutu

Tahmin	Verinin Niteliği	Tarih	Tablo Boyutu
1. Tahmin	Geçici Veri	t + 9 AY (270 gün)	88 Sanayi, 88 Ürün
2. Tahmin	Yarı-Kesinleşmiş Veri	t + 18 AY (540 gün)	128 Sanayi, 260 Ürün
3. Tahmin	Kesinleşmiş Veri	t + 30 AY (900 gün)	270 Sanayi, 1500 Ürün
Nihai Tablo		t + 36 AY (1080 gün)	64 Sanayi, 64 Ürün

Geçici verilerle t + 9 ayda hazırlanan Arz ve Kullanım tabloları cari fiyatlarla NACE ve CPA (iki basamaklı) sanayi ve ürün ayırımında hazırlanırken, t + 18 ayda (bazı ülkelerde 14 ay) hazırlanan tablolar cari ve bir önceki yılın fiyatlarıyla 128 sanayi ve 260 ürün (CPA 3 basamaklı) ayırımında, t + 30 ayda (bazı ülkelerde 24 ay) hazırlanan tablolar ise cari ve bir önceki yılın fiyatlarıyla 270 sanayi ve yaklaşık 1500 ürün ayırımında, nihai tablolar ise t + 36 ayda hazırlanıp 64 ürün ve sanayi ayırımında yayımlanmaktadır.

AB ülkeleri tarafından hazırlanan tablolar; 1995-2007 yılları için NACE Rev.1.1, 2008 ve sonrası yıllar için ise NACE Rev.2 sanayi sınıflamasına göredir. Gelişmiş ülkeler ile AB ülkeleri SNA 2008 ve ESA 2010'a geçişi referans yıl 2008 olacak şekilde 2011 yılının sonunda tamamlamışlardır.

TÜİK tarafından Arz, Kullanım ve Girdi-Çıktı tablolarının hazırlanmasına ilişkin olarak, AB ülkelerinde olduğu gibi, web sayfasında yer alan herhangi bir veri yayınlama takvimi mevcut değildir. **Bu tabloların on yıllık aralıklarla hazırlanması, teknik katsayıların uzun dönemli kullanılmasına neden olur ki, bu uygun değildir.**

4. Türkiye Ulusal Hesaplar Sistemi

Türkiye’de, ulusal gelir tahminleri 1929 yılından beri yapılmaktadır. GSYH hesaplamalarında, 2001 yılına kadar Birleşmiş Milletler SNA, 2002 yılından itibaren ise Avrupa ESA kullanılmaktadır.

TÜİK’in hazırladığı ilk Girdi-Çıktı tablosu 1968 yılına ait olup, bunu 1973, 1979, 1985 ve 1990 yılları için hazırlanan tablolar izlemiştir. 1996 ve 1998 yılları için hazırlanan tablolar Arz ve Kullanım tabloları formatında SNA 1993’e göre hazırlanmış ve Girdi-Çıktı tablolarına dönüştürülmüştür.

Türkiye Ulusal Hesaplar Sistemini ESA’ya uyumlaştırmak amacıyla 2002 yılı için hazırlanan Arz-Kullanım ve Girdi-Çıktı tabloları, ESA 1995’e göre 223 sanayi ve 998 ürün ayrımında NACE Rev.1.1 ve CPA 2002 sınıflamalarına göre hazırlanmış ve 59 sanayi ve ürüne göre toplulaştırılarak 8 Mart 2008 tarihinde yayımlanmıştır. Bu tablolar ile Türkiye Ulusal Hesaplar Sistemi ile Avrupa ESA arasında tam uyum sağlanmıştır.

2012 yılı için hazırlanan Arz-Kullanım ve Girdi-Çıktı tabloları, TÜİK tarafından ESA 2010’a göre 64 ürün ve sanayi ayrımında NACE Rev.2 ve CPA 2008 sınıflamalarına göre hazırlanmış ve 12 Aralık 2016 tarihinde yayımlanmıştır.

4.1 Referans / Baz Yılı Seçimi

Yukarıda açıkladığımız gibi, SNA ve ESA’ya göre hazırlanan yıllık ve dönemlik ulusal hesapların baz yılı, tanım ve kavramların daha açıklayıcı olma ihtiyacı, ortaya çıkan yeni ürün ve faaliyetler gibi birçok nedenle, belirli aralıklarla yenilenir. Ülkeler tarafından baz yılı seçilen yıllarda detaylı anketler ve idari kayıt bilgileri kullanılarak işyerlerinden veri derlenir ve Arz ve Kullanım tabloları hazırlanır.

Referans yıl için hazırlanan Arz-Kullanım ve Girdi-Çıktı tabloları, AB ülkelerinde olduğu gibi birçok ülke tarafından beş yıllık aralıklarla hazırlanır. Örneğin, ABD de sonu 2 ve 7, Malezya da sonu 0 ve 5 ile biten yıllarda hazırlanır. Tablolar yayımlandıktan sonra bir önceki tablolardan elde edilen teknik katsayılarla hesaplanan dönemlik GSYH hesapları yeni katsayılara göre revize edilir.

Teknik katsayılar referans yıldan sonraki yıllar için kullanılır ve ulusal hesaplarla bağlantılı tüm hesaplar (fiyat endeksleri hariç) revize edilir. Örneğin, Arz ve Kullanım tabloları 2015 yılı için hazırlanmış ise baz yılı 2015 olarak adlandırılır, bu tablodan elde edilen teknik katsayılar ile ulusal ve bölgesel yıllık ve dönemlik ulusal hesaplar ve makro ekonomik göstergeler revize edilir.

İki referans yıl arasındaki yıllık ve dönemlik GSYH verileri tahmin teknikleri kullanılarak serilerde düzeltme işlemi yapılır. Diğer bir ifadeyle, 2015 referans yılı için hazırlanan ve 2018 yılında yayınlanan Arz ve Kullanım tablolarından elde edilen teknik katsayılar, 2015 ve sonrası yıllar için kullanılır. Bir önceki referans yılı tabloları 2010 yılına ait ise 2010 – 2015 yılları arası hesaplar revize edilerek geçici kaydıyla açıklanan veriler kesinleştirilir.

Türkiye’de Arz ve Kullanım tabloları belirli aralıklarla hazırlanır ve dönemlik GSYH hesaplarının revizyonunda kullanılır. Ancak, Baz yılı olarak tabloların hazırlandığı yıl yerine 3-5 yıl öncesi bir yıl “baz yılı” olarak seçilmektedir ki, bu genel uygulama bakımından uygun değildir. Bakınız Tablo 4.

Tablo 4. Arz-Kullanım ve Girdi-Çıktı Tabloları ve Dönemsel GSYH Baz Yılları

Tablonun Adı	Kılavuz Kitap	Sanayi/Ürün Sayısı	Yayın Yılı	Dönemsel Hesaplar Baz Yılı	Sanayi (faaliyet) Sayısı
1990 Girdi-Çıktı Tablosu	SNA 1968	64	1994	1987	14
1996 Arz ve Kullanım Tablosu	SNA 1993	97	2001		
1998 Arz ve Kullanım Tablosu	SNA 1993	97	2004		
2002 Arz ve Kullanım Tablosu	ESA 1995	60	08/03/2008	1998	14
2012 Arz ve Kullanım Tablosu	ESA 2010	64	12/12/2016	2009	10

Not: 1) ESA 1995’e göre tablo yayınlama formatı: A60, A31, A17 ve A6

2) ESA 2010’a göre tablo yayınlama formatı: A64, A38, A21 ve A10

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/>

Türkiye’de dönemlik GSYH hesaplarına (üretim, harcama ve gelir yoluyla), ilk kez 1987 yılında 1990 Girdi-Çıktı Tablosu sonuçları kullanılarak başlanıldı. 1996 ve 1998 Arz ve Kullanım tablolarına ilişkin sonuçlar ise 2003 bazlı Üretici Fiyat Endeksleri (ÜFE) ve Tüketici Fiyat Endeksleri (TÜFE) ağırlıklarının hesaplanmasında kullanıldı.

TÜİK tarafından 2002 ve 2012 yıllarına ait Arz ve Kullanım tablosu sonuçlarına göre dönemlik GSYH hesaplarında revizyon yapılarak 1998 ve 2009 bazlı GSYH serileri oluşturulmuştur. **Bu tablolardan elde edilen teknik katsayıların dört-beş yıl öncesinde de geçerliymiş gibi geriye götürülmesi sadece ülkemize özgü bir durumdur.**

Dönemlik GSYH baz yılının 2009 olarak seçilmesinin nedeni; OECD ve Eurostat gibi uluslararası kuruluşların üye ve aday ülkelerden GSYH serilerini 2008 yılından itibaren NACE Rev.2 / ISIC Rev.4’e göre göndermelerini talep etmeleridir. **Diğer ülkeler yeni seriye geçiş süreçlerini 2011/2012 yıllarında tamamlayarak 2008 ve sonrası yıllar için yıllık ve dönemlik verilerini**

bildirmeye başlarken, Türkiye NACE Rev.2'ye göre veri bildirmeyi ancak verilerin yayınlandığı 12/12/2016 tarihinden sonra gerçekleştirebilmiştir.

Avrupa ESA'ya göre hazırlanan Arz – Kullanım ve Girdi-Çıktı tablolarının Eurostat'a raporlama formatı ESA 1995 göre 60, ESA 2010'a göre ise 64 ürün ve faaliyet/sanayi ayrımıdadır. Dönemsel hesaplarda raporlama formatı, ESA 1995 göre 17 sanayi iken ESA 2010'a göre 21 sanayiye çıkmıştır.

5. 2002 ve 2012 Arz ve Kullanım Tabloları

ESA'ya göre tabloların hazırlanmasında kullanılan istatistiki birim "**Yerel Faaliyet Türü Birimi**"dir. Eurostat (2008c, s. 307). Türkiye'de 2002 yılından itibaren girişim esasına göre derlenmeye başlanan Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, yerel birime dönüştürülerek başta Arz ve Kullanım tabloları olmak üzere dönemsel GSYH ve diğer yıllık hesaplarda kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum 1996 ve 1998 yıllarında kullanılan istatistiki birim ile aynı olup, sektörel kapsamda daha tutarlı ve karşılaştırılabilir verilerin üretilmesini sağlamıştır.

5.1. Arz ve Kullanım Tablolarının Veri kaynakları ve Girdi-Çıktı Oranları

Arz ve Kullanım tablolarının temel veri kaynağını, TÜİK Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri (YSHİ) ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarından derlenen idari kayıt bilgileri oluşturur. YSHİ sonuçlarına ilişkin veriler, TÜİK Web sayfasında (2019) yer almaktadır. 2003-2008 yılları için NACE Rev.1.1, 2009-2017 yılları için ise NACE Rev.2'ye göre bilgiler mevcuttur (tarım ve hayvancılık, ormancılık, mali kuruluşlar ve kamu kurum ve kuruluşlarına ait veriler hariçtir). Avrupa ESA'nın temel özelliği, hesaplar arasında tutarlılığın sağlanarak güvenilir istatistiki verilerin üretilmesidir. Bu amaca yönelik olarak ulusal hesaplarda kullanılan tanım, kavram ve sınıflamalar başta iş istatistikleri olmak üzere tüm istatistiklerin hazırlanmasında geçerlidir.

YSHİ'ye ilişkin web sayfasında yer alan bilgiler şunlardır: İktisadi Faaliyet Kollarına (İKFA) göre girişim sayısı, ciro, üretim değeri, faktör maliyetiyle katma değer, mallara ilişkin brüt yatırımlar, çalışan sayısı, maaş ve ücretler ve toplam mal ve hizmet satın alışları.

YSHİ'nin Arz ve Kullanım tablolarının veri altlığını oluşturması nedeniyle, İKFA'ya göre başta temel büyüklükler olmak üzere Girdi-Çıktı oranları gibi teknik katsayıların birbiriyle tutarlı olması beklenir. Ulusal hesaplarda temel fiyatlarla katma değer hesabı yapılırken, YSHİ'de veriler faktör maliyetiyle katma değer olarak yayınlanmaktadır. İki katma değer arasındaki farklı-

lık girişimler / işyerleri tarafından ödenen “üretim üzerindeki diğer vergiler”den kaynaklanmaktadır ki ikisi arasındaki oran Türkiye için oldukça düşüktür.

Arz ve Kullanım tablolarından hesaplanan Girdi-Çıktı oranları ile YSHİ’den hesaplanan oranları karşılaştırmak mümkündür. Arz ve Kullanım tablolarında kayıt dışı ekonomiye ilişkin verilerin kapsanmış olması ve tabloların dengelenme süreçleri sonrasında orijinal verilerden az veya çok (+/-) farklılaşma olabilir. Bu farklılaşma genelde 1- 3 puan arasında olabilir, eğer farklılık daha fazla ise, hesaplamalarda yanlışlık olduğu veya kayıt dışı ekonomi olarak hesaplanan üretimlerin oldukça fazla olduğunu değerlendirmek gerekir.

2002 Arz ve Kullanım tablosundan elde edilen Girdi-Çıktı oranları ile 2003-2008 yıllarına ilişkin YSHİ oranlarını ve 2012 tablosundan elde edilen oranlar ile 2009-2017 yıllarına ilişkin YSHİ oranlarını karşılaştırmak mümkündür. 2002 Yılına ilişkin Girdi-Çıktı oranları aşağıda Tablo 5’de sunulmuştur.

2002 yılı Arz ve Kullanım tablosundan hesaplanan Girdi-Çıktı oranları ile YSHİ oranlarını madencilik ve taş ocakçılığı, imalat sanayi, enerji, otel-lokanta, havayolu ve diğer ulaştırma hizmetleri ile karşılaştırmak mümkündür. Tablo 5’den de görüldüğü gibi 2002 Girdi-Çıktı oranları ile özellikle 2003 yılındaki oranlar birbirine yakındır.

Örneğin, gıda, içecek ve tütün ürünleri sanayinin Girdi-Çıktı oranı 2002 yılında 0.77, 2003 yılında 0.78’dir. Tekstil ve giyim sanayinde 2002 ve 2003 yıllarındaki oran 0.74, rafine edilmiş petrol ürünleri sektöründe ise aynı oran 2002’de 0.87, 2003 yılında ise 0,88 olarak gerçekleşmiştir.

Diğer yandan, madencilik ve taş ocakçılığı, inşaat ve otel-lokanta sektöründe farklılaşma söz konusudur. Bunun nedeni kömür madenciliği ve taş ocakçılığı sektörü ile özellikle lokanta, kahvehane ve pastane sektöründe kayıt dışılığın fazla olmasıdır.

Elektrik ve doğalgaz sektöründeki farklılaşmanın nedeni ise, elektrik üretimi amacıyla kurulan Adapazarı doğalgaz çevrim santralının 2002 yılında deneme amaçlı üretime başlamasıdır. Suyun arıtılması ve dağıtım sektöründeki değişimin nedeni ise, tarımsal amaçlı yapılan sulamanın üretime dahil edilmesidir. 2002 – 2008 yılları arasındaki Girdi-Çıktı oranlarındaki farklılaşmanın nedeni olarak, işletmelerin sair girdi maliyetlerindeki artışın neden olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 5. Girdi-Çıktı Oranlarının Karşılaştırılması, 2002 - 2008

Sıra No	Sanayi / Faaliyet Adı	NACE Rev.1.1	2002 Arz ve Kullanım Tablosu (1)				YSHİ (2)			
			(Milyon TL)			G/Ç Oranı	Girdi/Çıktı Oranları			
			Girdi	Çıktı	Katma Değer (tf)		2003	2005	2007	2008
			(1)	(2)	(3)	4)=(1/2)	(5)	(6)	(7)	(8)
01	Tarım, avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	01	20 230	53 570	33 341	0.38				
02	Ormancılık	02	172	1 114	942	0.15				
03	Balıkçılık	03	220	847	627	0.26				
04	Madencilik ve taşocakçılığı	10-14	2 282	5 458	3 175	0.42	0.58	0.64	0.61	0.52
05	Gıda ürünleri, içecek ve tütün imalatı	15-16	36 434	47 032	10 597	0.77	0.78	0.83	0.83	0.83
06	Tekstil, giyim eşyası ve deri ürünleri imalatı	17-19	45 366	61 550	16 184	0.74	0.74	0.80	0.81	0.79
07	Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya)	20	1 981	2 635	655	0.75	0.75	0.79	0.80	0.80
08	Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	21	3 806	5 183	1 378	0.73	0.77	0.80	0.79	0.81
09	Basım ve yayım; plak, kaset vb.	22	2 410	3 932	1 522	0.61	0.69	0.74	0.76	0.77
10	Rafine edilmiş petrol ürünleri (kok dahil)	23	8 311	9 503	1 193	0.87	0.88	0.83	0.90	0.92
11	Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	24	12 099	16 742	4 643	0.72	0.73	0.81	0.79	0.78
12	Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	25	6 385	8 630	2 245	0.74	0.72	0.80	0.81	0.79
13	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	26	6 903	10 752	3 849	0.64	0.69	0.72	0.70	0.73
14	Ana metal ve metal eşya sanayii	27-28	16 701	22 244	5 543	0.75	0.77	0.84	0.84	0.82
15	B.y.s. makine ve teçhizat imalatı	29	7 398	11 745	4 347	0.63	0.71	0.76	0.78	0.76
16	Elektrikli makine ve cihazlar, büro makineleri	30-33	8 190	10 962	2 772	0.75	0.76	0.81	0.82	0.78
17	Motorlu kara taşıtı, römork ve diğer ulaştırma araçları	34-35	8 885	12 020	3 135	0.74	0.72	0.80	0.79	0.78
18	Mobilya imalatı, diğer imalat ve yeniden imalat	36-37	5 719	7 541	1 823	0.76	0.72	0.83	0.82	0.83
19	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi	40	13 164	19 015	5 851	0.69	0.81	0.80	0.88	0.90
20	Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtılması	41	494	2 576	2 082	0.19	0.32	0.28	0.54	0.56
21	İnşaat	45	18 604	32 747	14 143	0.57	0.71	0.79	0.83	0.80
22	Toptan ve perakende ticaret	50-52	23 114	65 243	42 129	0.35				
23	Oteller ve lokantalar	55	9 443	16 966	7 523	0.56	0.72	0.74	0.72	0.70
24	Karayolu ve su yolu taşımacılığı	60-61	25 555	55 587	30 032	0.46				
25	Havayolu taşımacılığı	62	3 342	4 628	1 286	0.72	0.74	0.79	0.78	0.83
26	Desteleyici ve yardımcı ulaştırma faaliyetleri	63	6 992	12 872	5 880	0.54	0.72	0.74	0.76	0.71
27	Posta ve telekomünikasyon	64	4 970	10 940	5 970	0.45	0.57	0.51	0.49	0.49
28	Diğer faaliyetler (mali kuruluş, devlet, dış kuruluşlar)	65-95	43 295	133 750	90 456	0.32				
29	Toplam		342 465	645 786	303 320	0.53				

Bu oranlardaki farklılaşmalar, sabit Girdi-Çıktı oranlarının uzun süreli kullanılmasının uygun olmadığını göstermektedir.

2012 Arz ve Kullanım tablosundan elde edilen Girdi-Çıktı oranlarını yine TÜİK tarafından yayımlanan 2012 Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri sonuçları ile karşılaştırmak mümkündür. Genel beklenti, her iki sonuca göre hesaplanan Girdi-Çıktı oranlarının 2002 – 2008 yıllarında olduğu gibi birbirine yakın olmasıdır.

Tablo 6'dan da görüldüğü gibi, 2012 Arz ve Kullanım tablosundan elde edilen sonuçlar sütun 4, 2012 YSHİ sonuçları sütun 6 ve iki oran arasındaki farklılık ise sütun 9'da yer almaktadır. Farklılıklar sektörlere göre değişmekle birlikte, yüzde 3 ile yüzde 25 arasındadır. Farklılığın bu kadar büyük olması-

nın nedeni, 2012 tablosundaki sonuçların temel fiyatlarla, 2012 YSHİ sonuçlarının ise faktör maliyetiyle katma değer dikkate alınarak hesaplanmış olması olamaz.

Tablo 6. Girdi-Çıktı Oranlarının Karşılaştırılması, 2009 – 2017

Sıra No	Sanayi / Faaliyet Adı	NACE Rev.2	2012 Arz ve Kullanım Tablosu (1)			G/Ç Oranı (4)=(1/2)	YSHİ (2)				Fark (3) 2012 (9)=(6-4)
			(Milyon TL)				Girdi / Çıktı Oranları				
			Girdi (1)	Çıktı (2)	Katma Değer (tf) (3)		2009 (5)	2012 (6)	2015 (7)	2017 (8)	
1	Bitkisel ve hayvansal üretim	A01	71 830	187 042	115 212	0.38					
2	Ormancılık	A02	662	4 251	3 589	0.16					
3	Balıkçılık	A03	1 010	3 901	2 892	0.26					
4	Madençilik ve Taşocakçılığı	B	12 522	29 639	17 117	0.42	0.59	0.56	0.66	0.60	0.13
5	Gıda, içecekler ve tütün ürünlerinin imalatı	C10-C12	112 161	154 084	41 923	0.73	0.83	0.85	0.84	0.83	0.12
6	Tekstil, giyim eşyası, deri ve ilgili ürünler	C13-C15	101 269	150 914	49 645	0.67	0.79	0.80	0.77	0.76	0.13
7	Ağaç, ağaç ürünleri imalatı (mobilya hariç)	C16	7 829	11 857	4 029	0.66	0.79	0.77	0.78	0.77	0.11
8	Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	C17	13 314	18 778	5 464	0.71	0.80	0.80	0.79	0.79	0.10
9	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	C18	5 796	9 224	3 428	0.63	0.79	0.78	0.78	0.77	0.15
10	Rafine edilmiş petrol ürünleri (kok dahil)	C19	41 236	44 550	3 315	0.93	0.92	0.95	0.88	0.86	0.03
11	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	C20	29 522	41 907	12 384	0.70	0.80	0.81	0.77	0.74	0.11
12	Temel eczacılık ürünleri ve malzemeler	C21	5 536	9 018	3 481	0.61	0.64	0.67	0.65	0.63	0.06
13	Kauçuk, plastik ve metalik olmayan ürünler	C22-C23	64 011	94 287	30 276	0.68	0.75	0.78	0.75	0.75	0.10
14	Ana metal ve fabrikasyon metal ürünleri	C24-C25	111 614	146 033	34 419	0.76	0.85	0.86	0.81	0.80	0.10
15	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	C26	6 800	9 806	3 007	0.69	0.75	0.79	0.73	0.72	0.10
16	Elektrikli teçhizat imalatı	C27	31 246	40 364	9 118	0.77	0.78	0.82	0.79	0.79	0.05
17	B.y.s. makine ve ekipman imalatı	C28	23 531	35 396	11 865	0.66	0.73	0.75	0.73	0.73	0.09
18	Ulaşım araçları imalatı	C29-C30	50 858	67 023	16 165	0.76	0.79	0.81	0.81	0.80	0.05
19	Mobilya, diğer imalat ve makine kurulumları	C31-C33	32 575	53 309	20 734	0.61	0.84	0.81	0.76	0.75	0.20
20	Elektrik, gaz, buhar üretim ve dağıtım	D35	100 382	121 467	21 085	0.83	0.83	0.86	0.86	0.83	0.03
21	Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtılması	E36	2 709	7 424	4 716	0.36	0.50	0.44	0.49	0.56	0.08
22	Kanalizasyon, atığın toplanması ve bertarafı	E37-E39	11 335	21 999	10 664	0.52	0.62	0.68	0.69	0.73	0.16
23	İnşaat	F	190 785	308 218	117 433	0.62	0.84	0.84	0.84	0.85	0.22
24	Toptan ve perakende ticaret	G	119 269	295 593	176 324	0.40					
25	Karayolu ve su yolu taşımacılığı	H49-H50	109 341	213 191	103 850	0.51					
26	Hava yolu taşımacılığı	H51	16 421	22 086	5 665	0.74	0.76	0.78	0.77	0.80	0.04
27	Taşımacılık için depolama ve destekleyici faaliyetler	H52	11 858	25 922	14 064	0.46	0.66	0.66	0.64	0.62	0.21
28	Posta ve kurye faaliyetleri	H53	3 796	7 947	4 151	0.48	0.59	0.62	0.63	0.65	0.14
29	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	I	42 202	84 137	41 934	0.50	0.69	0.69	0.67	0.67	0.18
30	Yayıncılık faaliyetleri	J58	3 460	6 367	2 907	0.54	0.74	0.72	0.70	0.69	0.17
31	Film yapımı, TV programları ve yayıncılık	J59-J60	5 390	8 981	3 591	0.60	0.81	0.72	0.76	0.74	0.12
32	Telekomünikasyon	J61	14 071	33 258	19 187	0.42	0.63	0.67	0.69	0.71	0.25
33	Diğerleri (mali, devlet, eğitim, sağlık vb.)	J62-T	217 010	688 790	471 780	0.32					
	Toplam		1 571 349	2 956 762	1 385 413	0.53					

2002 ve 2012 yılları için hazırlanan tablolardan elde edilen Girdi-Çıktı oranları karşılaştırıldığında, bitkisel üretim ve hayvancılık, balıkçılık, madencilik ve taş ocakçılığı sektörlerinde on yıllık süre içerisinde teknolojik açıdan bir ilerlemenin olmadığını (Girdi-Çıktı oranları sırasıyla 0,38, 0,26 ve 0,42) söylemek mümkündür. Özellikle son on yıl içerisinde Türkiye’de tarım sektöründe başta tohumluk girdi kullanımı olmak üzere ithal girdiler ve üretilen ürünlerin çeşitliliğindeki artış dikkate alınırsa, bir değişikliğin olmadığını ifade etmek anlamlı değildir.

Gıda, içecek ve tütün ürünlerinde Girdi-Çıktı oranı, 2012 YSHİ anketlerine göre yüzde 0,85 olarak gerçekleşmiş iken, bu oran 2012 Arz ve Kullanım tablosunda 0,73'tür ve 0,12 daha küçüktür. 2002 tablosundan ise 0,04 daha küçüktür. Tekstil ve giyim sanayinde YSHİ sonuçlarına göre 0,80 olan Girdi-Çıktı oranı, tabloda 0,67 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu oran, 2002 tablosundaki oranda da oldukça küçüktür. Bu sonuçlar, gıda, içecek ve tütün sanayi ile tekstil ve giyim sanayiinde sektörlerin karlılık (işletme artığı) oranının giderek arttığı anlamına gelir.

Posta ve kurye faaliyetlerinde Girdi-Çıktı oranı 2012 YSHİ anket sonuçlarına göre 0,62 iken 2012 tablosunda 0,14 düşerek 0,48 olmuştur.

Aynı durum telekomünikasyon sektörü içinde geçerlidir. 2009 – 2017 yılları arasında YSHİ Girdi-Çıktı oranı ortalama 0,67 iken 2012 tablosunda 0,42 olarak kullanılmıştır, ki farklılık 0,25'dir. Diğer bir ifadeyle, katma değer/çıktı oranı 0,33 iken tabloda 0,58 olarak kullanılmıştır. Bu oran dönemlik GSYH hesaplarında kullanılan orandır. Halbuki, telekomünikasyon sektöründe faaliyet gösteren girişimler dikkate alınır, kayıt dışılığın olmaması beklenir.

2012 tablosu lehindeki bu durum, dönemlik GSYH hesaplarına daha yüksek bir katma değer/çıktı oranının kullanılmasına neden olmuştur. Bu sonuç, politika yapıcılarına doğru bir ekonomi yapısı ve dinamiği bilgisi vermemiştir. Bu durum ancak bazılarında kısa dönemli mutluluk verebilir.

Tablo 6'da yer alan Girdi-Çıktı oranlarına ilişkin aşağıdaki yorumları yapabiliriz:

1) TÜİK, ulusal hesaplarla ilgili çalışmalarında bir başka birimi tarafından 2012 yılında gerçekleştirilen YSHİ anketi sonuçlarını, ki girişim/işyerlerinden ve idari kayıtlardan derlenmiştir, güvenilir bulmamaktadır.

2) 2012 yılı için anketle derlenen Girdi-Çıktı oranları yerine daha düşük oranların kullanılması, hükümetlerin 2008 yılından bu yana sürdürdüğü "Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planları"nın başarısız olduğunu rakamsal olarak ortaya koymaktadır.

Bir ülkenin gelişmişlik düzeyini gösteren en önemli göstergelerden birisi de Girdi-Çıktı değerleridir. Emek yoğun faaliyetlerde Girdi-Çıktı oranları düşük (0,15- 0,40 aralığında), teknoloji yoğun faaliyetlerde ise yüksektir (0,55 – 0,85). Örneğin, geri kalmış toplumlarda tarım sektörünün Girdi-Çıktı oranı %30'lar düzeyinde iken, gelişmiş toplumlarda %60'lar düzeyindedir. Nedeni, ilk gruptaki ülkelerde kimyasal gübre, tarımsal ilaç, akaryakıt, tohumluk gibi sanayi girdilerinin düşük olmasıdır.

2002 ve 2012 Arz ve Kullanım Tablosu sonuçlarını Girdi-Çıktı oranları yönünden karşılaştırabiliriz (Tablo 5 ve Tablo 6). Tabloların 10 yıllık ara ile hazırlanmış olması Türkiye'nin gelişmişlik seviyesini göstermesi açısından önemlidir. Bitkisel üretim ve hayvancılık, balıkçılık, madencilik ve taş ocakçılığı sektörlerinin Girdi-Çıktı oranında bir değişiklik yoktur ki sırasıyla 0.38, 0,26 ve 0.42'dir. **Bunun nedeni, tarım sektöründe herhangi bir anket çalışması yapılmadan 2002 yılındaki oranların aynen kullanılması veya on yıllık sürede başta seracılıktaki gelişme ve girdi maliyetlerindeki artışın dikkate alınmaması şeklinde yorumlanabilir.**

Gıda, içecek ve tütün sanayi, tekstil ve giyim, mobilya ve otel-lokanta sektörlerini Girdi-Çıktı oranları açısından incelediğimizde, birçok sektörde olduğu gibi, bu sektörlerin verimliliğinin 2012 yılında 2002 yılına göre artmış olduğunu görüyoruz. Gıda sanayi ürünlerinin oranı 2002 yılında 0.77 iken 2012 yılında 0.73, tekstil ve giyim sanayinde 2002 yılında 0.74 iken 2012 yılında 0.67, mobilya sektöründe 2002 yılında 0.76 iken 2012 yılında 0.64, otel-lokanta sektöründe ise 2002 yılında 0.56 iken 2012 yılında 0.50, olarak gerçekleşmiştir.

5.2. 2002 ve 2012 Arz Tablosunun Karşılaştırılması

2002 Arz Tablosunda hayvansal gübre ve hane halkının dokumasını yaparak sattığı halı, kilim vb. ürünler varken, 2012 Tablosunda bu ürünler yoktur. CPA 2008'de hayvansal gübrenin ayrı kodu vardır. Bu madde, Arz tablosunda ürün olarak, Kullanım tablosunda tarım sektörü girdisi olarak yer alması gerekirken, tablolarda yoktur.

Evlerde yaptırılan hizmetlere ilişkin toplam üretim, 2002 Tablosunda 501.8 Milyar TL olarak görülürken 2012 Tablosunda 781.7 Milyar TL'dir. Hane halkının gelir seviyesindeki artışa bağlı olarak gün geçtikçe yaygınlaşan; evde temizlik hizmetleri, çocuk bakıcılığı, yaşlı ve bakıma muhtaç kişilerin bakım hizmetleri, bahçivanlık vb. faaliyetlerdeki artışın sadece 1,56 katı olması anlamlı değildir.

5.3. 2002 ve 2012 Kullanım Tablosunun Karşılaştırılması

Bitkisel üretim ve hayvancılık, ormancılık ve balıkçılık sektörlerinde 2002 yılında hesaplanan Girdi-Çıktı oranları 2012 Tablosunda da aynen kullanılmıştır. Dolaylı yoldan ölçülen mali aracılık hizmetlerinin (FISIM) sektörel dağılımdan gelen değerleri ise son derece küçüktür. **Bunun nedeni, FISIM'ın sektörel dağılımı yapılırken, ara tüketim ve nihai talep unsurlarınca mali kuruluşlardan alınan kredilerin dikkate alınmamasıdır.**

Başta gıda, içecek ve tütün ürünlerinde olmak üzere tekstil ve giyim sanayi, kâğıt ürünleri, petro-kimya ürünleri, otel-lokanta ve konaklama vb. işyerleri için 2012 yılında hesaplanan Girdi-Çıktı oranları YSHİ oranlarının çok altındadır.

TÜİK tarafından 2002 yılına kadar hazırlanan tüm tablolarda, ilgili yıla ait sabit sermaye tüketimleri işyerlerinden anket soru kağıtlarıyla derlenirken, 2012 yılında maalesef veri derlenmediği için ilk defa sanayilerin sabit sermaye tüketimleri 2012 Kullanım tablosunda, kamu kurum ve kuruluşları hariç, yer almamıştır. Bu durum aşağıda Tablo 7'de görülmektedir.

Tablo 7. 2002 ve 2012 Kullanım Tablolarında Sanayilere Göre Sabit Sermaye Tüketimleri

2002 Kullanım Tablosu				2012 Kullanım Tablosu			
(Bin TL)				(Bin TL)			
Sıra No	Sanayi / Faaliyet Adı	NACE Rev.1.1	Sabit Sermaye Tüketimi	Sıra No	Sanayi / Faaliyet Adı	NACE Rev.2	Sabit Sermaye Tüketimi
01	Tarım, avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	01	2 328 306	01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve	A01	
02	Ormancılık, tomrukçuluk ve ilgili hizmet	02	37 671	02	Ormancılık ile endüstriyel ve yakacak odu	A02	
03	Balıkçılık, balık üretme ve yetiştirme çift	05	28 231	03	Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği	A03	
04	Madencilik ve Taşocakçılığı	10-14	405 948	04	Madencilik ve Taşocakçılığı	B	
05	Gıda, içecekler ve tütün ürünlerinin imalat	15-16	1 037 628	05	Gıda, içecekler ve tütün ürünlerinin imalat	C10-C12	
06	Tekstil, giyim eşyası, deri ve ilgili ürünle	17-19	2 679 269	06	Tekstil, giyim eşyası, deri ve ilgili ürünleri	C13-C15	
07	Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya	20	114 102	07	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri im	C16	
08	Kağıt ve kâğıt ürünleri imalatı	21	181 775	08	Kağıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı	C17	
09	Basım ve yayım; plak, kaset v.b. kayıtlı	22	201 807	09	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	C18	
10	Rafine edilmiş petrol ürünleri (kok dahil)	23	334 201	10	Rafine edilmiş petrol ürünleri (kok dahil) i	C19	
11	Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	24	525 273	11	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imala	C20	
12	Plastik, kauçuk ve metalik olmayan ürün	25-26	1 151 630	12	Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa il	C21	
13	Ana metal ve metal eşya anayii	27-28	636 983	13	Kauçuk, plastik ve metalik olmayan ürünle	C22-C23	
14	B.y.s. makine ve teçhizat imalatı	29	463 309	14	Ana metal ve fabrikasyon metal ürünler	C24-C25	
15	Büro, muhasebe ve bilgi işlem makinele	30	4 153	15	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünler	C26	
16	B.y.s. elektrikli makine ve cihazların im	31	132 079	16	Elektrikli teçhizat imalatı	C27	
17	Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı	32	82 578	17	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve	C28	
18	Tıbbi aletler; hassas ve optik aletler ile s	33	20 955	18	Ulaşım araçları imalatı	C29-C30	
19	Ulaşım araçları imalatı	34	399 852	19	Mobilya, diğer imalat, makine kurulum ve	C31 C33	
20	Mobilya, diğer imalat ve yeniden değerle	36	114 333	20	Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma siste	D35	
21	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi	40	1 185 533	21	Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtılma	E36	109 902
22	Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtılma	41	262 307	22	Kanalizasyon, atığın toplanması, ıslahı ve	E37-E39	605 720
23	İnşaat	45	618 075	23	İnşaat	F	
24	Toptan ve perakende ticaret	50-52	2 290 157	24	Toptan ve perakende ticaret	G	
25	Diğer faaliyetler (taşınma, devlet, mali ku	55-95	9 991 455	25	Diğer faaliyetler (taşınma, devlet, mali kuru	H49-T	28 473 646
	Toplam		25 227 609		Toplam		29 189 268

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/.../> Kullanım Tablosu, 2002, Satır 70: Sabit Sermaye Tüketimi <http://www.tuik.gov.tr/.../> Kullanım Tablosu, 2012, Satır 75: P51C1 Sabit Sermaye Tüketimi

5.4. Ticaret ve Taşımacılık Marjları, 2002 ve 2012

2002 yılında bitkisel üretim, hayvancılık, ormancılık, madencilik ve imalat sanayi sektörlerinde madde bazında ticaret ve taşımacılık marj oranları anketlerle derlenip hesaplanmıştır. Burada, Tablo 1’de belirtilen hesaplama yöntemleri izlenmiş ve M1 ve M3 marj oranları ürün/ürün grubu ayrımında belirlenmiştir. Anket soru kağıtlarından, ürün bazında ticareti yapılan ve taşınan mal gruplarından elde edilen ticaret ve taşımacılık gelirleri hesaplanmıştır.

2012 yılı incelendiğinde ise, anket soru kağıtlarıyla alandan veri derlenmediği ve aynı ürün/ürün grubu için farklı marj oranlarının kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle, ticaret sektörü lehinde kullanılan paylar gerçekçi görünmemektedir. Stok değişmelerinin eksi olduğu ürünlerde, tablo dengesi açısından marj eklenmesi uygun değildir.

5.5. Ürün Üzerindeki Vergi Eksi Sübvansiyonlar, 2002 ve 2012

Ürün üzerindeki vergiler sübvansiyonlar matrisinde, vergiler pozitif (+), sübvansiyonlar ise eksi (-) işaretli olarak gösterilirler. 2002 ve 2012 Net Vergi Matrisleri incelendiğinde yıllar arasında farklılıkların olduğu görülmektedir. Bakınız Tablo 8. **2002 Net Vergi Matrisinde ihracat sütununda vergi bulunmaz iken, tarımsal ürünler, giyim eşyası ve ticaret sektörünün vergi iadesi (sübvansiyon) aldığı, buna karşılık 2012 yılında ise ihracat sütununda 25 ürün/ürün grubunun ihracatından vergi, tarımsal ürünler ile balıkçılık ürünleri ihracatından ise vergi iadesi alındığı görülmektedir. Bu durum Türkiye gerçeği ile uyumlu değildir, ihracattan vergi alınmaz.**

Ürün üzerinden alınan en önemli ve ağırlıklı vergi türleri KDV ve Özel Tüketim Vergisi (ÖTV)’dir. KDV, sanayiler için çıkarılabilir bir vergi türü olup, nihai olarak hane halkları tarafından mal ve hizmet alımlarında ödenen bir vergidir. ÖTV ise işyerleri tarafından çıkarılabilir bir vergi türü olmadığı için hem sanayiler (ara tüketim sektörleri) hem de hane halkları tarafından ödenir. Türkiye’de ihracatı yapılan mallar üzerinden ne KDV, ne de ÖTV alınır.

Yatırım malları üzerinde sadece ÖTV olabilir, çünkü 2002 Eylül ayından beri yatırım malları üzerindeki KDV de çıkarılabilir hale getirilmiştir. **İhracatı yapılan başta tarımsal ürünler olmak üzere tekstil ve giyim, demir-çelik ürünleri vb. ürünlerde hiç vergi yoktur.**

Ürün üzerindeki sübvansiyonlarda 2002 ve 2012 yılları arasında farklılıklar vardır. Sübvansiyonlar, kamu kurumları tarafından ödenen görev zararı veya destekleme/teşvik amaçlı yapılan ödemelerdir. **Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından bitkisel üretim, hayvancılık ve balıkçılığın geliştirilme-**

si için yapılan destekleme prim ödemeleri bitkisel ve hayvancılık sektöründe olmalı, diğer sektörlerde olmamalıdır.

Tablo 8. İhracat Vergileri, 2002 ve 2012

2002 Net Vergi Matrisi				2012 Net Vergi Matrisi			
(Bin TL)				(Bin TL)			
Sıra No	Sanayi / Faaliyet Adı	NACE Rev.1.1	İhracat Vergileri	Sıra No	Sanayi / Faaliyet Adı	NACE Rev.2	İhracat Vergileri
01	Tarım, avcılık ve ilgili hizmet faaliyeti	01	- 18 522 088	01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık	A01	- 184 236
02	Ormançılık, tomrukçuluk ve ilgili hizmetler	02		02	Ormançılık ile endüstriyel ve yakacak	A02	19
03	Balıkçılık, balık üretme ve yetiştirme	05		03	Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği	A03	- 13 843
04	Madencilik ve Taşocakçılık	10-14		04	Madencilik ve Taşocakçılık	B	53 937
05	Gıda, içecekler ve tütün ürünlerinin imalatı	15-16		05	Gıda, içecekler ve tütün ürünlerinin imalatı	C10-C12	4 346
06	Tekstil, giyim eşyası, deri ve ilgili ürünlerin imalatı	17-19	- 2 894 335	06	Tekstil, giyim eşyası, deri ve ilgili ürünlerin imalatı	C13-C15	30 954
07	Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (madencilik hariç)	20		07	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı	C16	5 182
08	Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	21		08	Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	C17	6 008
09	Basım ve yayım; plak, kaset v.b. kayıtların imalatı	22		09	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	C18	17
10	Rafine edilmiş petrol ürünleri (kok ve gaz hariç)	23		10	Rafine edilmiş petrol ürünleri (kok ve gaz hariç)	C19	10 809
11	Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	24		11	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	C20	61 225
12	Plastik, kauçuk ve diğer metalik olmayan malzemelerin imalatı	25-26		12	Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılık malzemelerinin imalatı	C21	10 518
13	Ana metal sanayi	27-28		13	Kauçuk, plastik ve diğer metalik olmayan malzemelerin imalatı	C22-C23	30 155
14	B.y.s. makine ve teçhizat imalatı	29		14	Ana metal ve fabrikasyon metal ürünlerin imalatı	C24-C25	2 251 615
15	Büro, muhasebe ve bilgi işlem makinalarının imalatı	30		15	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	C26	65 277
16	B.y.s. elektrikli makine ve cihazların imalatı	31		16	Elektrikli teçhizat imalatı	C27	50 917
17	Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatlarının imalatı	32		17	Başka yerde sınıflandırılmamış makinaların imalatı	C28	61 913
18	Tıbbi aletler; hassas ve optik aletlerin imalatı	33		18	Ulaşım araçları imalatı	C29-C30	124 058
19	Ulaşım araçları imalatı	34-35		19	Mobilya, diğer imalat ve makine kullanan diğer faaliyetler	C31-C33	9 102
20	Mobilya, diğer imalat ve yeniden değerlendirilmiş malzemelerin imalatı	36-37		20	Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma tesislerinin imalatı	D35	
21	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretim tesislerinin imalatı	40		21	Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtılması	E36	
22	Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtılması	41		22	Kanalizasyon, atığın toplanması, işleme ve bertarafı	E37-E39	494
23	İnşaat	45		23	İnşaat	F	
24	Toptan ve perakende ticaret	50-52	- 22 818 630	24	Toptan ve perakende ticaret	G	
25	Diğer faaliyetler (taşınma, devlet, mali hizmetler hariç)	55-95		25	Diğer faaliyetler (taşınma, devlet, mali hizmetler hariç)	H49-T	1 325
	Toplam		- 44 235 053		Toplam		2 579 790

Not: Eksi (-) değerler sübvansiyonu, (+) değerler vergileri gösterir.

Kaynak: [http://www.tuik.gov.tr/.../Ürün Üzerindeki Vergi Eksi Sübvansiyonlar, 2002, Sütun 70 \(ihracat\)](http://www.tuik.gov.tr/.../Ürün Üzerindeki Vergi Eksi Sübvansiyonlar, 2002, Sütun 70 (ihracat)) [http://www.tuik.gov.tr/.../Ürün Üzerindeki Vergi Eksi Sübvansiyonlar, 2012, Sütun 73 \(ihracat fob\)](http://www.tuik.gov.tr/.../Ürün Üzerindeki Vergi Eksi Sübvansiyonlar, 2012, Sütun 73 (ihracat fob))

2012 Net Vergi Matrisinde bitkisel üretim ve hayvancılık ile balıkçılık sübvansiyonlarının gösterimi doğru olmayıp, ürün üzerindeki sübvansiyonlar yerine üretim üzerindeki sübvansiyon olarak değerlendirilmelidir. Tablo dengesini etkilemesi nedeniyle negatif stoklarda sübvansiyon ayrılmaz.

5.6. İthalat Kullanım Tablosu, 2002 ve 2012

Sanayilerin ithal girdi kullanımları, Arz ve Kullanım tablolarının hazırlandığı yıllarda anket soru kağıtlarıyla derlenir. İthalatı yapılan mal ve hizmetle-

rin Kullanım tablosu ile uyumlu olup olmadığı madde bazında (satırlar itibarıyla) kontrol edilir.

Burada, 2002 ve 2012 İthalat Kullanım tablolarının hatalı olup olmadığı, bitkisel ürün girdisi olan “tohumluk ithalatı” ile kontrol edilmiştir. TÜİK Web sayfasından dış ticaret istatistiklerini kullanarak 12 basamaklı Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (GTİP) kodlarına göre dinamik sorgulama yapmak mümkündür. Sadece “Tohum” yazarak yapılan sorguda, tohumluk ve tohumluk olmayan bitkisel ürünler listelenebilir.

Tablo 9. Tohumluk İthalatı, 2012

(Bin TL)

Sıra No	HS12	HS12 Adı	İthalat
01	70 110 000 000	Patates; tohumluk	26 513
02	100 510 150 000	Mısır (tek melez; tohumluk)	25 157
03	120 400 900 000	Keten tohumu (diğer)	98 690
04	120 510 900 000	Rep/kolza tohumları; düşük erusik asitli (d)	176 536
05	120 600 100 000	Ayçiçeği tohumu (tohumluk)	9 493
06	120 600 910 011	Ayçiçeği tohumu (çerezlik)	9 222
07	120 600 990 019	Ayçiçeği tohumu; diğerleri (diğer şekillerde)	781 260
08	120 740 900 011	Susam tohumu (ham)	256 068
09	120 740 900 012	Susam tohumu (soyulmuş)	31 879
10	120 770 000 000	Kavun, Karpuz tohumu	16 853
11	120 910 000 000	Şeker pancarı tohumu	9 204
12	120 921 000 000	Yonca tohumu	12 412
13	120 925 900 000	İngiliz çimi tohumu (Lolium perenne L.)	6 185
14	120 991 800 011	Kabak tohumu	18 854
15	120 991 800 012	Domates tohumu	107 921
16	120 991 800 013	Hıyar tohumu	28 844
17	120 991 800 014	Soğan tohumu	4 852
18	120 991 800 015	Havuç tohumu	8 114
19	120 991 800 016	Marul tohumu	4 481
20	120 991 800 021	Ispanak tohumu	6 144
21	120 991 800 024	Biber tohumu	18 088
22	120 991 800 025	Patlıcan tohumu	9 257
23	120 991 800 029	Diğer sebze tohumları	8 167
24	121 299 410 000	Keçiboynuzu tohumu	8 758
25		Diğer tohumlar	63 698
		Toplam	1 746 652

Kaynak: [http://www.gov.tr/.../Dış Ticaret İstatistikleri](http://www.gov.tr/.../Dış_Ticaret_İstatistikleri), Dinamik sorgulama – “tohum” sorgusu [http://www.tuik.gov.tr/.../İthalat Kullanım Tablosu](http://www.tuik.gov.tr/.../İthalat_Kullanım_Tablosu), 2002 Sütun 01, [http://www.tuik.gov.tr/.../İthalat Kullanım tablosu](http://www.tuik.gov.tr/.../İthalat_Kullanım_tablosu), 2012 Sütun A01

2002 yılı için yapılan sorguda tohumluk ithalatı 189 196,8 Bin TL iken, 2002 İthalat Kullanım Tablosunda bitkisel üretim sektörünün ithalat girdisi

221 330,5 Bin TL olarak gözükmetedir. Aynı sorguyu 2012 yılı için yaptığımızda ise tohumluk ithalat toplamı Tablo 9'da 1 746 652 Bin TL'dir.

Halbuki, 2012 İthalat Kullanım Tablosunda bu rakam sadece 268 862,7 Bin TL'dir. **Bu tek başına susam tohumu ithalatına yakın bir değerdir. Ayçiçek tohumu ithalatı bile 2012 İthalat Kullanım Tablosundaki değer in üç katıdır.**

İthalatı yapılan tohumluklar bitkisel üretim sektörünün ithal girdisi olarak kullanılır, diğer ara tüketim sektörleri ve hanehalkı tüketimi olarak kullanılmaz.

Tablo 10. İktisadi Faaliyet Kollarına Göre GSYH ve YSHİ Katma Değerinin Karşılaştırılması, 2009 -2017

	Tarım, ormancılık ve balıkçılık	Madencilik ve taşocakçılığı	İmalat Sanayi	Elektrik, gaz, buhar vb	Su temini; Kanalizasyon , atık	İnşaat	Toptan ve perakende ticaret	Ulaştırma ve depolama	Konaklama ve yiyecek hizmetleri	Bilgi ve iletişim	Diğer faaliyetler
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K - T
YSHİ, İktisadi Faaliyet Kollarına Göre - Faktör Maliyetiyle Katma Değer (Milyon TL) (*)											
TOPLAM		92 554	1 667 083	209 233	62 973	381 469	990 835	357 456	180 699	203 263	781 349
2009		5 437	88 165	13 096	2 948	17 322	55 694	21 627	9 224	14 849	41 405
2012	YSHİ'de	11 334	135 578	17 776	5 665	31 626	86 030	31 204	16 425	19 395	67 931
2015	kapsam dışı	9 645	235 233	27 491	9 406	54 994	135 702	53 894	26 790	26 227	110 006
2017		15 564	343 595	39 054	11 662	77 325	195 052	67 866	33 818	35 421	151 868
GSYH, İktisadi Faaliyet Kollarına Göre - Cari Fiyatlarla (Milyon TL) (**)											
TOPLAM	1 190 656	163 070	2 812 027	225 361	156 572	1 335 830	1 941 823	1 334 904	453 647	416 071	4 998 920
2009	81 234	11 183	151 436	13 982	7 607	56 157	106 794	87 806	22 769	27 162	324 952
2012	121 693	17 117	249 251	21 085	15 380	117 433	176 324	127 730	41 934	37 763	459 702
2015	161 448	19 255	390 796	29 855	22 057	190 619	268 545	183 913	66 100	56 072	672 068
2017	189 000	27 068	545 380	37 605	29 788	265 977	368 144	238 686	83 568	78 228	889 196
YSHİ ve GSYH ARASINDAKİ FARK, İktisadi Faaliyet Kollarına Göre (Milyon TL)											
TOPLAM		- 70 516	- 1 144 945	- 16 128	- 93 599	- 954 361			- 272 949	- 212 808	
2009		- 5 746	- 63 272	- 886	- 4 660	- 38 835	GSYH'da	GSYH'da	- 13 544	- 12 313	
2012		- 5 784	- 113 673	- 3 308	- 9 715	- 85 807	Marj	Marj	- 25 510	- 18 368	GSYH'da
2015		- 9 610	- 155 563	- 2 364	- 12 651	- 135 625	Oranları	Oranları	- 39 310	- 29 845	kapsam
2017		- 11 504	- 201 785	1 449	- 18 126	- 188 652	kullanılır	kullanılır	- 49 750	- 42 807	farklı
GSYH / YSHİ ORANI, İktisadi Faaliyet Kollarına Göre											
2009		2.06	1.72	1.07	2.58	3.24			2.47	1.83	
2012		1.51	1.84	1.19	2.71	3.71			2.55	1.95	
2015		2.00	1.66	1.09	2.34	3.47			2.47	2.14	
2017		1.74	1.59	0.96	2.55	3.44			2.47	2.21	

Kaynak: (*) TÜİK Web Sitesi / Konularına Göre İstatistikler / Sanayi / Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri / Ekonomik faaliyetlere göre faktör maliyetiyle katma değer, 2009-2018

(**) TÜİK Web Sitesi / Konularına Göre İstatistikler / Ulusal Hesaplar / Yıllık Hesaplar / Üretim Yöntemi ile Yıllık GSYH / Üretim Yöntemi ile Yıllık GSYH, Cari fiyatlarla / GSYH, İktisadi faaliyet kollarına göre, 2009-2017

6. İktisadi Faaliyet Kollarına Göre GSYH ve YSHİ Karşılaştırılması, 2009 – 2017

YSHİ'ye ilişkin veriler, TÜİK tarafından 2015 yılına kadar anket soru kağıtlarıyla derlenirken 2016 yılından itibaren idari kayıtlardan derlenmeye başlanmıştır. Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) ve Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) idari kayıtlarına göre derlenen verilere göre YSHİ revize edilerek yayınlanmıştır. YSHİ de kapsam dışı olan faaliyetler; tarım, ormancılık ve balıkçılık, mali kuruluşlar, kamu kurum ve kuruluşları ile üye olunan kuruluşlardır.

TÜİK Web Sitesinde yer alan iktisadi faaliyet kollarına göre GSYH (cari fiyatlarla) ile YSHİ faktör maliyetiyle katma değer sonuçları, 2009 – 2017 yılları için karşılaştırılabilir. Bu konuda Tablo 10'daki verilere bakılabilir. Madencilik ve taş ocakçılığı, imalat sanayi, elektrik ve gaz, su ve atık yönetimi, inşaat, otel-lokanta, bilgi ve iletişim faaliyetlerinde faktör maliyetiyle katma değeri ile GSYH verilerinin birbiriyle tutarlı olması beklenir.

Tablo 10'dan görüldüğü gibi, **iktisadi faaliyetlere göre GSYH verileri, YSHİ verilerinden yaklaşık 2 katı denebilecek oranda fazladır. 2012 yılı değerlerinin birbirine daha yakın olmasını beklerken, farklılık giderek artmaktadır.** Tutarlı olan tek sektör elektrik ve gaz sektörü olup 2016 ve 2017 yıllarına ilişkin YSHİ katma değeri daha fazladır. Diğer sektörlerdeki iki katından fazla olan bu farklılığın nedeni, bir miktar kayıt dışı ekonomiden gelmekle birlikte, Tablo 6'dan da görüldüğü gibi, 2012 yılı Girdi-Çıktı oranlarının anketlerden elde edilenler yerine "daha düşük" oranların (katma değer/çıktı oranı yüksek) kullanılması ve bu oranların 2012 yılından sonra değil 2009 yılından itibaren geçerli olduğu kabul edilmiş gibi görünmektedir.

7. Sonuç ve Öneriler

Türkiye'de ulusal hesaplar denildiği zaman genel olarak dönemsel GSYH hesapları akla gelmektedir. Bunun nedeni, dönemsel GSYH'nın kısa vadede ekonominin genel durumuna ilişkin basit ve temel (akılda kalıcı) göstergeleri kapsamıdır. Üretim, harcama ve gelir yoluyla hesaplanan dönemsel GSYH hesaplarındaki alt kalemlerde meydana gelen değişimler (+ / -) karar alıcıları ve kullanıcıları daha çok ilgilendirmektedir.

Dönemlik GSYH hesaplarının veri altlığını oluşturan Arz ve Kullanım tabloları ve elde edilen teknik katsayılar çok daha önemlidir. Ata sözümüzde ifade edildiği gibi, "Ne Ekersen Onu Biçersin" ifadesi çok anlamlıdır. Dönemlik GSYH hesaplarında kullanılan Arz ve Kullanım tablolarından elde edilen katma değer/çıktı oranı son derece önemlidir. Bu oranın büyük veya küçük olması GSYH hesaplarını doğrudan etkilemektedir.

Türkiye ulusal hesaplar sistemi için aşağıdaki noktaların dikkate alınmasında yarar vardır.

1. Arz ve Kullanım tabloları hazırlanırken istatistiki birim olarak “*Yerel Faaliyet Türü Birimi*” esas alınmalı, aksi takdirde değerlerdeki farklılıklar giderek artacaktır.

2. Referans (baz) yıllar için Arz-Kullanım ve Girdi-Çıktı tabloları AB ülkelerinde olduğu gibi beş yıllık aralıklarla hazırlanmalı ve üretilen teknik katsayılarla dönemlik GSYH hesapları revize edilmelidir. Yıllık Arz ve Kullanım tabloları, referans yıl tabloları ve YSHİ sonuçlarına göre yıllık olarak hazırlanarak cari ve bir önceki yılın fiyatlarıyla yayımlanmalıdır.

3. Arz ve Kullanım tabloları hangi yıl için hazırlanmış ise o yıl aynı zaman da dönemlik GSYH serisi için de baz yılı olarak kabul edilmelidir. Referans yıldan dört-beş yıl öncesinin baz yılı olarak alınması hem kurumsal olarak hem de kullanıcılar açısından uygun değildir. TÜİK tarafından 1998 bazlı olarak açıklanan dönemlik GSYH serisinin baz yılı 2002, 2009 bazlı serinin ise baz yılı 2012’dir.

4. TÜİK tarafından yıllık Arz ve Kullanım tablolarının hazırlanması ve yayımlanması konusunda herhangi bir açıklama yoktur, resmi istatistik veri yayınlama takvimine alınmasında yarar vardır.

5. Yıllık GSYH ve YSHİ katma değeri arasında “tutarlı” bir ilişkinin olması beklenirken, 2009 – 2017 yılları arasında ortalama iki katı büyüklükte (GSYH lehine) farklılığın olması hem anlamlı değil hem de 2008 yılından bu yana hükümetlerin “kayıt dışıyla mücadele stratejisi eylem planları” konusunda son derece başarısız olduğunun TÜİK tarafından açıklanması anlamına gelir.

6. Başta bitkisel üretim ve hayvancılık sektörleri olmak üzere 2002 yılından bu yana aynı Girdi-Çıktı oranının (0,38) kullanılması doğru değildir, TÜİK ve Tarım ve Orman Bakanlığı iş birliği içerisinde anket çalışması yaparak çiftçilerden veri derlemelidir.

7. Üretici ve Tüketici Fiyat Endekslerinin (ÜFE ve TÜFE) ağırlıkları, 2012 Arz ve Kullanım tablosu hazırlanırken yapılan maddi hataların düzeltilmesi sonrasında, revize edilmelidir.

Kaynaklar

- United Nations, (2009), System of National Accounts, 2008, New York.
<https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf>
- United Nations, (2018), Handbook on Supply, Use and Input-Output Tables with Extensions and Applications, New York.
https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SUT_IOT_HB_wc.pdf
- Eurostat, (2008c), Eurostat Manual of Supply, Use and Input-Output Tables, Luxembourg
<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5902113/KS-RA-07-013-EN.PDF/b0b3d71e-3930-4442-94be-70b36cea9b39>
- United Nations, (2008a), International Standard Industrial Classification of All Economic Activities Revision 4, New York.
https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_4rev4e.pdf
- United Nations, (2008b), Central Product Classification, Rev.2.
https://unstats.un.org/unsd/classifications/Econ/Download/In%20Text/CPC_Ver_2_english_structure.txt
- Eurostat, (2013), European System of Accounts, 2010
<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5925693/KS-02-13-269-EN.PDF/44cd9d01-bc64-40e5bd40-d17df0c69334>
- Eurostat (2008a), Statistical classification of economic activities in the European Community,
<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5902521/KS-RA-07-015-EN.PDF>
- Eurostat (2008b), Statistical Classification of Products by Activity in the European Community
<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/1995700/1995914/CPA-2008-structure-EN.pdf/bed6a577-75ac-4691-a312-6662311a9173>
- Eurostat, (2019), Practical guidelines for revising ESA 2010 data
<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/9530664/KS-GQ-18-012-EN-N.pdf>
- TÜİK Web Sayfası, (2019), Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, NACE Rev.1.1 ve NACE Rev.2
http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1035